

Dan groeit alles uit z'n kracht.

En... er volgt malaise en slapt.

Maar er is nog een andere reden.

In menig bedrijf doet zich op zeer pijnlijke wijze de invloed gelden van de concurrentie, die het buitenland ons aandoet, want, dank zij vooral de valuta, kan het buitenland tal van artikelen tegen veel en veel lagere prijzen leveren. Het weekblad „Patrimonium“ bevatte de vorige week dienaangaande enkele gegevens, die het ontleend had aan „De Nederlandsche Nijverheid“, en die ik hier overneem, omdat ze bijzonder interessant zijn, en... wellicht menig lezer van ons blad „Patrimonium“ niet ontvangt.

Het desbetreffend staatje luidt als volgt:

„In de steenindustrie en aanverwante takken ondervindt men zeer sterk de gevolgen van buitenlandse concurrentie. Kalkzandsteen wordt door Duitsland geleverd ad 300 Mk. of plm. f16 à 18, hetgeen met de vracht op levering tegen ongeveer f28 à f30 neerkomt, of $\frac{2}{3}$ van den Nederlandschen prijs. Belgische steen worden evenzeer tegen lager prijs aangevoerd dan Nederlandsche. Hetzelfde is het geval ten aanzien van dakpannen, gresbuizen enz. De uitvoer staat in verband daarmee natuurlijk vrijwel geheel stop, óók die naar Noord-Frankrijk. In dit verband is vermeldenswaard dat per 10.000 K.G. gresbuizen plm. 5000 K.G. kolen worden verbruikt; per 10.000 K.G. dakpannen 2800 à 3600 K.G. in Duitsland ad 250 Mk. per ton, in Nederland ad f55.40.

De loodwitindustrie ondergaat niet minder sterk de gevolgen eener concurrentie, die met een prijs van f55.— per 100 K.G. netto contant franco Nederlandsche havens elke transactie voor Nederlandsche belangen onmogelijk maakt. De Duitse industrie betaalt per uur plm. 30 ct. aan haar arbeiders, de Nederlandsche 75—80—90 ct.

De Sigarenindustrie ondervindt in hooge mate den invloed van de daling van het verbruik. Duitsland voert sigaren in ad f75 per mille, waarvoor 40 Mk. loon wordt betaald. Voor de sigarenindustrie gelden overeenkomstige bezwaren.

Over de leder- en schoenindustrie hebben wij eenigen tijd geleden een ander mededeeld. In den laatste tijd is de positie in zoverre veranderd, dat thans ook een sterke invoer uit Tsjecho-Slowakije is opgetreden. De detailprijzen zijn lager dan de Nederlandsche kostprijzen. Duitse fabrieken exporteerden naar Nederland tegen prijzen variërend van 160—175 Mk. per paar.

Het loon van een looiersgezel in Duitsland bedraagt per uur 7 Mk. (60 ct. in Nederland).

Wat de Glasindustrie betreft wordt de positie gekarakteriseerd door het feit, dat Oostenrijk en Duitsland 10 en 13 cent per flesch kunnen leveren (Nederland 18 ct.).

Uit de machine-industrie dit voorbeeld: de levering van een ijzeren bekapping eener in aanbouw zijnde fabriek werd gegund aan een Duitse firma ad 32 ct. per K.G., een prijs, die lager is dan de kosten van het materiaal in Nederland.

In de hoedenijverheid heerscht groote malaise tengevolge van de concurrentie der Duitse industrie. De loonen bedragen in Duitsland 300 mark per week, tegen f35.— in Nederland. Nederlandsche orders zijn eenvoudig geannuleerd toen Duitsland aan de markt kwam.

In de chemische industrie betaalt men

thans ongeveer (rekening houdend met het koersverschil) twee maal zoo hooge loonen in Nederland als in België, en ongeveer drie maal zoo hooge loonen als in Duitsland. Het hooghouden van de grondstofprijzen door Duitsland en Engeland is vooral oorzaak van vele moeilijkheden: die voor waterglas bedragen thans bijvoorbeeld f21.—, terwijl men in Duitsland tegen ongeveer dezen prijs het afgewerkt product levert. Engeland levert soda tegen f25.—, die daar te lande voor omstreeks f10.— van de hand gaat.

De mosterdnijverheid verliest in Nederland steeds meer terrein door de Duitse concurrentie, die 40 pCt. beneden den Nederlandschen prijs levert.

De grondstoffen voor de zeepindustrie worden, voor zover zij door Duitsland en Oostenrijk geleverd worden, hoog in prijs gehouden. Gevolg van deze omstandigheden en van het verschil in arbeidsloon is, dat hier te lande uit Oostenrijk zeep wordt aangeboden tegen een prijs van f130 en f140, die aan zelfkosten hier te lande f225 zou komen.

De vermicellieindustrie ondervindt scherpe concurrentie, speciaal door België: de prijs van f65.50 à f66.— per 100 K.G., waartegen Belgische fabrikanten leveren, blijft beneden de fabricagekosten in Nederland.

Vele takken der textielnijverheid verkeerren in zoodanigen toestand dat ongeveer nergens meer dan 35 uur gewerkt wordt. De confectiefabrikanten ondervinden minder last van de buitenlandse concurrentie.

De redacteur van „Patrimonium“ voegt hieraan toe, dat hij deze gegevens niet kan controleeren, en die bekentenis maak ik graag tot de mijne, maar ik vertrouw dat de „Nederlandsche Nijverheid“ voor haar mededeelingen voldoende gronden heeft, en daarom durf ik ze hier ook overnemen.

Uit deze gegevens zal ook duidelijk wezen, dat de malaise, die door deze concurrentie is ontstaan, niet een donderbui van een enkel uurte is, maar dat wij gekomen zijn aan die periode van algemeene crisis, die door onze groote economie, en in het algemeen door hen, die het wereldleven kennen, reeds lang tevoren geprofeteerd is.

Het is in der waarheid een donker jaargeinde. Wat zal 1921 ons brengen?

Zijn er wegen, waarin de malaise kan bestreden worden?

Hier ligt zeer zeker een roeping voor de regering, die zich te beraden heeft, wat zij tegen de buitenlandse concurrentie moet en kan doen, doch het is zoo moeilijk precies den rechten weg te wijzen. Ieder huijert om een voorstel te doen. Prijsdaling kan, zegt men, de producent en winkelstand onmogelijk lijdén. Loonsvermindering gaat even moeilijk, omdat „in de stijging der loonen eerder een tekort is ingehaald, dan dat de loonstandaard gelijken tred hield met den levensstandaard“, en zoo weet men niet, hoe en door wien het verlossend woord moet gesproken worden.

Het is ook niet gemakkelijk.

Toch zullen offers moeten gebracht worden. Ter eener zijde, waar de winstmarges, die in de laatste jaren bepaald konden worden, moeten losgelaten, en aan den anderen kant, waar men aan een loondaling in veel gevallen niet zal kunnen ontkomen.

En dan alle krachten ingespannen!

onmetelijk terrein van mogelijke experimenten, dat eene voortdurende arbeidsverdeling noodzakelijk werd en ieder onderzoeker in het kennis nemen van de geconstateerde feiten reeds schier een levenstaak vond.

Op het terrein van de biologie, de leer van het leven, kwam hierbij nog een zeer belangrijk verschijnsel, dat in de laatste decennieën toenemend, thans tot een kritische toestand in deze wetenschap heeft gevoerd. Niet alleen is het aantal feiten tot een onzagwekkende massa aangegroeid, maar bovendien begint elke leidende gedachte omtrent de levensverschijnselen meer en meer te ontbreken, terwijl de heerschende principes onduidelijk bleken te zijn. De terugvoering der levensverschijnselen tot natuur en scheikundige processen scheen in de orgaanphysiologie met enig succes bekrond, van het leven der organismen bleek alleen datgene mechanisch verstaanbaar, wat niet of niet meer een levensuiting was.

Bouw en functie, ontstaan en vergaan van plant en dier schenen door het genie van Darwin tot eene natuurlijke verklaring te zijn gebracht. Maar ook deze zoo eenvoudig schijnende ordening der feiten heeft tot eene teleurstelling geleid en wij staan zooals von Uexküll opmerkt, aan den vooravond van een wetenschappelijk bankroet, waarvan de gevolgen nog niet te overzien zijn. Het Darwinisme is uit de rij der wetenschappelijke theoriën te schrappen. Toch zullen bij het groote publiek de dogma's van deze, tot een soort religie aangegroeide leer nog jarenlang voor klinkende munt opgenomen worden.

Wij zullen naar een geheel nieuwe oriëntering moeten zoeken in de wetenschap van het leven, naar een harmonischen verklaring grond voor het enorme feitenmateriaal. Deze groote nieuwe openbarende en vruchtbare gedachte zal moeten komen. Wat is het wezenlijke van het leven, wat is de geest in de raderen, het onzienlijke in het zienlijke, de geheime krachten, die elk organisme

Alle zeilen bijgezet!

Er zal hard, hard geworsteld moeten worden om het hoofd boven water te houden, maar wie zijn vertrouwen op God stelt, is voor de worsteling en voor de ontplooiing van al de energie niet bevreesd. En misschien gaat het dan door de diepte.

Zou het zoo verkeerd zijn?

Zou het geestelijke schade wezen, wanneer veel oorlogswinst weer versmolt? Ik geloof het niet. God werkt in deze crisis niet tevergeefs, en... bij Hem zijn ook uitkomsten in alle, alle levensmoeten.

In Zijn hand leggen wij onze hand.

Wie zal ons het goede doen zien?

Verhef Gij over ons Uw aanschijn, o Heere!

DIJK.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Geestelijke nood in de Centrale landen.

Met groote voldoening zien wij terug op de milde gaven, die ons naar aanleiding van onze lezingen „Nacht en Licht, Ervaringen in Berlijn“ werden ter hand gesteld. (ongeveer 40.000 Mark). De nood van vele broeders en zusters in Duitsland is daardoor eenigszins verlicht. De arbeiders en arbeidsters in de Berlijnsche Stadszending, die volgens het oordeel van eenen ongeloofige „niet slapen kunnen van den honger“ mochten uit de bijeengebrachte som eene milde kersgave ontvangen. Zij kunnen zich nu ten minste het allernoodzakelijkste aanschaffen. Daarvan getuigen hunne dankbare brieven.

Nu bereikte ons echter een noodkreet uit Breslau. Breslau is de hoofdstad van Silezië en is eene belangrijke fabrieksstad, bijna zoo groot als Amsterdam. Er is daar ontzettend veel te doen.

De leider van den arbeid, Pastor Schützler, Holteistrasse 6—8, Breslau, zond ons een schrijven en tevens een overzicht van den arbeid, waaruit blijkt hoe dringend de nood is. Wij dringen er bij de geachte lezers van dit hieronder afgedrukte schrijven en artikel op aan, dat zij hierbij denken aan „Hem, Die arm is geworden, daar Hij rijk was“, gelijk het Kerstfeest ons herinnert.

Gaven worden gaarne ingewacht bij Dr. B. Wielenga, 2e Const. Huygensstraat 46, Amsterdam.

N. B.

Afschrift Brief Pastor Schützler.

Breslau, Holteistrasse 6—8.

Aan den WelEerw. Heer Dr. Wielenga
Amsterdam.

Aangemoedigd door Lic. Füllkrug wend ik mij tot u met het vriendelijk verzoek, om aan onzen grooten nood welwillend uwe aandacht te wijden. Eigenlijk moest ik hiertoe een welomschreven aanvraag bij u indienen, hooggeachte ambtgenoot, maar misschien is het voldoende, indien u zoo goed wilt zijn van het artikel kennis te nemen, dat ik op aansporing van Lic. Füllkrug heb geschreven voor de Nederlandsche Pers. Natuurlijk was er nog veel meer over onzen arbeid te zeggen, maar ik moest het in een beknopt overzicht samenvatten. Tevens veroorloof ik mij bij dit schrijven eenige gedrukte stukken in te sluiten, die u misschien ook wilt inzien.

doet groeien en bloeien naar zijnen aard? Wie dit geheim zal pogen te ontsluiten, zal voor alles gegrepen moeten zijn door het wonder van het leven. Drang tot wetenschap is de verwondering, leerde reeds Plato. En verwonderd zal de mensch zijn, die met ontroering het leven beschouwt, dat hem elken dag in plant en dier in schier oneindige weelde van vormen omringt; verwonderd over het ontkiemen van het zaad, dat hij zaait, over het ontkiemen der bloemen, over den zang der vogels, over het nietig insect. Verwonderd zal de mensch zijn, die zich bewust is ook zelf dat leven te dragen, welks verklaring hij zoekt.

Het leven in de natuur vertoont vele verschijnselen, die den waarnemer zulk een aangrijpende verwondering kunnen schenken, dat hem het levensraadsel geen rust meer laat en wie weet of dit niet juist den ongeschoolde in zijne onbevangenheid eene primaire directe visie geeft, die voor de officiële wetenschap en voor het geluk der menschheid van de grootste betekenis kan zijn. Een blik op de historie leert immers, dat uit het nadenken van de levensverschijnselen niet alleen alle wijsgeeren hunne argumenten hebben geput, maar tevens dat elke wereldbeschouwing steeds ten sterkste bekrachtigd of bestreden werd door de interpretatie der feiten uit de levende natuur. Zowel de leer van Aristoteles als die van Leibnitz vond steun in de waarneming der bonte verscheidenheid en der eigen spontane werkdadigheid der organismen.

Het oude materialisme dankte haar laatste op-levens aan de physiologische onderzoekingen des nieuwen tijds, onder meer aan die der hersenfuncties. Maar juist deze zelfde verschijnselen op andere wijze tot een kunstvolle eenheid versmolten, zijn ook de empirische grondslag voor een ander uiterste, de wereldbeschouwing van het psychisch monisme.

F. J. J. B.

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.¹⁾

De taak der Natuurwetenschap.

I.

Er was een tijd, toen de wetenschap der natuur voor hare weinige beoefenaars de innerlijk-ontroerende waarde bezat van eene levende en levenwekkende macht, die een algeheele overgave van den geheelen mensch verlangde, zoo volledig, zoo volkomen, zoo van ganser ziele, als alleen evenaard wordt door de overgave van den kunstenaar aan zijne muze en overtroffen door het zich verliezen van den geloovige in zijnen God.

Er was een tijd, toen eene wetenschappelijke waarheid niet eene dwaling van het heden werd genoemd, maar een meerder kennen van het wezen der dingen werd geacht, van het onzichtbare in het zichtbare, van het onveranderlijke in het veranderlijke, van het eeuwige in het tijdelijke. Alleen een dergelijke overtuiging kon den onderzoeker den bezielenden jver geven en hem een sober leven aan zijn studie gewijd doen verkiezen boven de weelde, die zijn verstandelijke gaven hem in handel of nijverheid konden geven.

Ook in later tijd, ook thans is de voortgang aan dergelijke persoonlijkheden gebonden, die even zeldzaam zijn als weleer, moge ook het aantal hoogeschoolen en de daaraan verbonden en door hen gevormde geleerden in nog zulk een groote getale zijn toegenomen. Het schijnt zelfs of naarmate dit aantal toeneemt de denkers zeldzamer worden, die zich geroepen gevoelen een „künstlerische Auseinandersetzung der Tatsachen“ te scheppen. Ten deele is dit verschijnsel zeer verklaarbaar. De verbijsterende ontwikkeling, vooral in technischen zin van de natuurwetenschap in de tweede helft der vorige eeuw opende zulk een

¹⁾ Bewerkt naar het eerste hoofdstuk van een boek „De Wijheid der mieren“, dat D. V. binnenkort zal verschijnen.

Het is zoo bedroevend, dat bijna alle philanthropische arbeid der Inwendige Zending in Duitschland in den diepsten nood verkeert. Wij willen ons niet op den voorgrond plaatsen, noch den schijn wekken, alsof wij ons inbeelden iets bijzonders te doen. Wij doen niet meer dan onzen plicht, wanneer wij ons het lot der armen en ellendigen in dezen donkeren tijd met bijzondere liefde aantrekken. Een ding zouden wij zoo gaarne willen, namelijk dat God ons de middelen schonk om onzen arbeid te kunnen voortzetten. Wanneer u in de gelegenheid mocht verkeerden daarbij een instrument te zijn in Gods hand, zullen wij u hiervoor hartelijk dankbaar zijn.

Met hartelijken zegenwensch,

(w. g.) Uw dw. dr.,

Pastor Schüzler.

Artikel Pastor Schüzler.

Reeds 60 jaar verricht de Breslauer Stadmission haren belangrijken arbeid onder de behoeftige inwoners der hoofdstad van Silezië. Toen de stichters der Stadmission eene zinspreuk voor hunnen arbeid moesten kiezen, konden zij geen woord bedenken, dat meer gepast was dan Mattheus 25:40 „Voor zooveel gij dit één van deze mijne minste broeders gedaan hebt, zoo hebt gij dat Mij gedaan“. Heden nog, als wij ons zegel onder een schrijven moeten plaatsen, worden wij aan dit woord van onzen Heere en Zaligmaker herinnerd. Eene andere spreuk, die ons bij onzen arbeid van bijzondere beteekenis geworden is en die ons eveneens steeds voor den geest staat, luidt: „Laten de hongerigen bij U een geopend hart vinden“. Het komt er vooral op aan, dat wij aan hen, die het voorwerp van onzen arbeid zijn, een hart vol liefde toonen. Daardoor geven wij hen o.i. iets beters, dan wat zij noodig hebben voor voedsel en andere levensbehoeften.

„Eén van deze mijne minste broeders“. Hierbij staan ons die duizenden voor oogen, die door de duurte in den grootsten „nood gekomen zijn“. De winter brengt de ellende, waaronder tallozen onzer medeburgers lijden, steeds weer met bijzondere duidelijkheid aan het licht. Het is ons dan eene vreugde, die niet onder woorden is te brengen, als wij deze waarlijk noodlijdende personen op allerlei manier kunnen helpen. Wij kunnen hen, dank zij de ondersteuning van onze binnenlandsche en buitenlandsche vrienden: brandstoffen, levensmiddelen, linnengoed, kledingstukken of ook geld voor de noodzakelijkste uitgaven verschaffen. Telkens wenschen wij weer, dat de vriendelijke gevers eens konden zien, welk eene blijdschap zij met hunne gaven teweegbrengen.

„Eén van deze mijne minste broeders“. Een bijzonder genoegen doet het ons, wanneer wij niet slechts hier en daar door het uitreiken van liefdegaven voor eenen bepaalden tijd den nood kunnen lenigen, maar wanneer wij in staat zijn de oorzaak der armoede weg te nemen. Daarom hebben wij werkplaatsen voor de werklozen, nachtverblijven voor de daklozen en loevluchtshuizen voor hen, die door zedelijke gevaren bedreigd worden, gesticht. De Stadmission onderhoudt een tehuis voor mannen, één voor knapen, een voor meisjes, alsmede eene kolonie voor landarbeiders. Het zijn alle slechts kleine inrichtingen, opdat zij daardoor zoo veel dit mogelijk is een huiselijk karakter zouden dragen, iets, waaraan wij groote waarde hechten.

Maar: voorkomen is beter dan genezen! Daarom besteden wij niet slechts onze zorg aan de zieken, die reeds schipbreuk hebben geleden of daarvan reeds gevaar loopen, maar wij trachten ook hen, die nog in normale levensomstandigheden verkeren, vasten steun te bieden. Met het oog hierop heeft de Stadmission logementen, gebouwen voor jongemannen en tehuizen voor arbeiders en schoolkinderen opgericht. Zelfs indien door deze tehuizen geen hooger doel bereikt wordt, zoo bieden ze toch de beste voorzorg tegen de gevaren der nachtverblijven in de groote stad.

Hoewel de Breslauer Stadmission van vele zijden in de rijkste mate wordt gesteund, bevindt zij zich op dit oogenblik in buitengewoon ongunstigen toestand. Uitvoerig hebben wij besproken of de arbeid ter bezuiniging niet ingekrompen moest worden. Maar beperking van den arbeid der Stadmission, beteekent het onttrekken van hulp aan degenen, die tegenwoordig onze hulp eenvoudig niet kunnen onberen. Daarom hebben wij besloten de Stadmission in haren vollen omvang voort te zetten in vertrouwen op Hem, die onzen nood, welke de nood der armen en meest ellendigen is, kent. Het is voor onzen Vader in den hemel niet moeilijk de harten der menschen te doen ontgloeien en hunne handen te openen; als het Hem behaagt, dat wij ook in het vervolg hen dienen, die door Jezus „deze mijne minste broeders“ genoemd worden.

LITERATUUR EN KUNST.

Moderne letterkunde en Christelijke opvoeding.

XIII.

Opvoedkundige bezinning.

Wij zouden het nog hebben over de moedige, opzienbarende brochure van Ida Heyermans:

„Onze jongeren en de moderne literatuur. Een paedagogisch-critische beschouwing“. (Baarn, Hollandia-Drukkerij).

Gereeder tijd voor het invlechten van een bespreking van dit klassieke vlugschrift kan ik niet vinden, nu ik het gevoel heb, als schrijver dezer artikelen, tusschen twee knappende vuren van kritiek te zitten.

Het ééne vuurtje wordt gestookt door de omzichtige broeders, die wanen, dat ik de moderne letterkunde aanprijs boven de christelijke (zonder te merken, dat hier „modern“ en „christelijk“ geen tegenstelling behoeft te zijn).

Nog vóór kort waarschuwde mij een „trouwe lezer“, dat ik Couperus toch niet verheffen zou boven Runa.

Ik meende in mijn onnoozelheid dit vuurtje te hebben gebluscht met de koele verzekering, dat het verstand dezer oordeelaars mis-verstand was.

Maar men dooft geen vuren met woorden.

Aan den anderen kant vlamt een vuur van kritiek, dat een spot-vuur lijkt.

De letterkundige redacteur van de „grootte“ Rotterdammer vermaakt zichzelf, en misschien ook zijne lezers, door te pas, en vooral te onpas, den dominee ter sprake te brengen, „den snuffelaar op boekenrekjes“, die er op uit is de modernen weg te graaien uit de handen der jongeren. De „grootte“ Rotterdammer verheugt zich blijkbaar in de machteloosheid van den braven dominee, ziende dat de geest der jongeren sterker is dan hij.

Dus tweemaal verwijt.

De één zegt: gij haalt op een gevaarlijke manier de modernen ja.

De ander: gij bant op bekrompen wijze de modernen uit.

Ik zou kunnen zeggen, dat deze twee kritieken elkaar opheffen, zooals de positieve en de negatieve elektrische stroom elkaar neutraliseeren.

Maar natuurlijk is er een reden waarom deze verstandige stokebranden precies het tegenovergestelde oordeelen.

Het is er maar naar hoe je de zaak bekijkt.

Toen ik een paar jaar geleden in mijn opstellen over Kloos en Couperus voor het betrekkelijk recht van de moderne letterkunde ondubbelzinnig heb gepleit, is de „N. R. Courant“ één van de eersten geweest, die voor het pleidooi van den domineespeurder een zekere waardeering, tenminste goedge belangstelling, wilde toonen.

Nu ik dezelfde letterkunde uit een opvoedkundig oogpunt ga bekijken, en dus verplicht ben voor wat in deze literatuur mij gevaarlijk toeschijnt, te waarschuwen, verandert de belangstellende glimlach in sarcasme.

Het komt mij voor, dat hier een klein „vergis-sinkje“ in 't spel is.

Gegeven eenmaal het feit, dat er menschen zijn, die het beginsel der christelijke moraal ook willen toepassen op de letterkunde, is het niets als puur natuurlijk, dat deze menschen een onderzoek instellen naar wat door de christelijke jeugd wordt gelezen, om op grond van deze gegevens te kunnen strijden tegen hetgeen zij meenen ziel-bedorft te zijn.

Wanneer dus mijn geachte opponenten behoefte hebben aan vrolijkheid, laten zij dan lachen om mijn opvoedkundig beginsel, maar niet om het onderzoek, dat er een noodwendige consequentie van is.

En wellicht willen zij ook nog even bedenken, dat men voor een zeker soort moderne letterkunde waarschuwen kan, zonder het schitterend réveil van '80, waarvan ook het orthodoxe christendom geprofiteerd heeft, zonder meer te verdoemen.

Dat men de moderne letterkunde kan waardeeren als een strooming van kunstveredeling, heb ik, — hoewel gereformeerd dominee, — in mijn vroegere studie bewezen, en ik hoop het in het vervolg dezer artikelen opnieuw te toonen, — maar dat men, omgekeerd, om voor het paedagogisch gevaar der nieuwe kunst te alarmeeren, geen dominee, zelfs geen christelijke leek, behoeft te zijn, is tamelijk duidelijk geworden uit de brochure van Ida Heyermans, die, alleen van het standpunt der doodgewone maatschappelijke moraal, aan de heeren opvoeders een ernstig lesje heeft gelezen.

Daar de veronderstelling niet beleedigend is, dat een groot deel van onze lezers het profetisch-ernstig boekje van Ida Heyermans alleen van algemeen hooren-zeggen kennen, wil ik hier de hoofdzak van haar getuigenis weergeven.

De schrijfster gaat uit van dezelfde zware waardeering van de macht van het boek, waarop wij reeds in een vroeger artikel, gesteund door het oordeel van Carlyle, hebben gewezen.

Een boek schrijven wil zeggen: zijn ziel laten spreken tot de ziel der lezers.

Ida Heyermans zegt: „Wij moeten ons meer dan ooit vertrouwd maken met de gedachte, dat wie schrijft, verantwoordelijkheid tegenover den lezer op zich laadt. Schrijven is iets meer dan geld verdienen voor uitgevers en auteurs; meer dan het verlangen om iets in de eigen ziel van zich af te schudden, gelijk een zieke het doet, die door zijn klacht aan den geneesheer zich opgelucht voelt.“

Ook wij volwassenen ondergaan den invloed van harstocht, somberheid en pathologische gevallen,

in boeken geschetst. Daarentegen weten wij ook bij ervaring hoe uit een boek soms een stem tot ons kan komen, die troost en kracht geeft, en met meer moed doet voorwaarts gaan op een oogenblik, dat het wat donker in en om ons was.

Indien dit het geval is voor den volwassene, hoe-veel meer zal dit dan gelden voor onze jongeren, zoo vatbaar nog voor invloeden, „met hun jonge, groeiende, zielen“.

Natuurlijk zal een opvoeder, die aan het groote licht der Christelijke Waarheid zijn licht ontleent, over den groei der kinderziel en het beginsel der opvoeding anders oordeelen dan de meer liberale Ida Heyermans, maar juist omdat eene vrijdenkster niet verdacht kan worden van het ons aangewreven bekrompen vooroordeel, heeft haar woord van waarschuwing in zeker opzicht te meer klem.

In de inleiding beschrijft zij de beteekenis van den overgangs- of puberteitsleeftijd, als een worsteling van lichaam en ziel, een zich baan breken van het karakter, een tijdperk van uiterste gevoeligheid, zoowel voor het kwade als voor het goede.

Aangezien het boek behoort tot de voornaamste, op de ontwikkeling inwerkende, krachten, moet ook aan het boek een opvoedkundige maatstaf worden aangelegd, en is de opvoeder verplicht alle literatuur te weren, die het kind „niet helpt om tot inzicht en zelfbeheersching te komen“.

„Met die literatuur voor onze jongeren mogen wij daarom geen vrede hebben, welke in hen nog meer verwarring sticht dan de natuur het reeds doet, of naar den geest den overgangsleeftijd langer doet duren dan het geval behoeft te wezen“.

Als een aanklacht, een angstkreet, klinkt het:

„Waarom dan zouden wij aan onze jongeren in hun zoo moeilijke overgangsprocessen, in dezen verschrikkelijken tijd, welke schreeuw naar vernieuwing, en karakters meer dan ooit noodig heeft, boeken blijven geven, die vroeger dan noodig is in jongen en meisjes de geslachtsdrift roepen of prikkelen? Terwille van de gezondheid van individu en menschheid, dient dus meer dan ooit gelet te worden op de boeken, die wij aan onze jongeren in den overgangsleeftijd geven“.

Ik spatier deze woorden, omdat ze karakteriseerend zijn voor onzen tijd.

Ida Heyermans gaat nu over tot de vraag, welke eischen er aan een boek moeten worden gesteld. Hoewel erkennende (gelijk wij ook in het vorig artikel deden), dat naar het wezen der zaak vorm en inhoud één zijn, handhaaft zij toch voor de praktijk de oude traditioneele opvatting, waarbij deze twee als afzonderlijke begrippen worden onderscheiden.

De eisch der schoonheid is op het gebied der letterkunde zeker de eerste, dien men stellen mag. Voor de loutering van dit waardeeringsoordeel heeft de Nieuwe-Gids-beweging onzen dank verdiend. En de opvoeding wordt door echte kunst gediend. Want: „Geen onderwijs kan goed zijn, als niet de leerling zuivere taal te lezen krijgt. Want zuiverheid is waarheid en de opvoedkundige beteekenis van den zuiveren vorm kan nooit genoeg naar waarde geschat worden. Gezwollen en valsche taal is in haar wezen: onwaar denken en voelen. Er moet dus strijd gevoerd worden tegen den slechten vorm van het boek, omdat die slechts voort kan komen uit karakterloosheid“.

Ook hier onderstreep ik een zin, waarvoor ik de bijzondere aandacht van alle opvoeders en kunsttheoordeelaars vraag. Ik zou deze woorden wel willen inhameren in elke christen-ziel, die, op wat wijze ook, zich met literatuur bemoeit. Het staat daar als een vonnis. Ida Heyermans heeft het waarschijnlijk niet als een godsdienstig oordeel bedoeld, maar in werkelijkheid is het een der subliemste en zuiverste christelijke gedachten, dat de slechte vorm verband houdt met karakterloosheid. Laten vooral de christelijke recensenten, die een boek soms aanprijzen alleen om de „goede bedoeling“ of den „degelijken inhoud“, zonder te toornen tegen het knoeien met de goddelijke taal, en het krenken van den goddelijken vorm, zich dit voor gezegd houden. Wie tegen de schoonheid zondigt, ... zondigt tegen den oppersten Kunstenaar en Bouwmeester van het heelal!

Nu zwenkt de schrijfster af naar den inhoud van het boek en betoogt, dat deze niet vloeken mag met het beginsel der opvoedkunde, dat vóór alles eenheid eischt. De ééne hand mag geen onkruid zaaien op de plaats, waar de ander nauwlettend heeft geweid.

„Wie het boek als opvoedingsfactor beschouwt, verzaakt zijn plicht, wanneer hij alleen naar het hoe onderzoek doet en niet naar het wat, en tevreden is, wanneer slechts zijn aesthetisch geweten gerust is“.

De vlag der schoonheid mag geen karakterbedervende lading dekken. Literatuur is voor de jeugd „geestelijke spijs“, die den gezonden groei der ziel bevorderen moet.

En dan verder:

„De bewering, dat voor den reine alles rein is, gaat niet op, want wie meent, dat straffeloos jon-

geren bo-
(zwaarm-
zijn, moe-
geren ge-
aan een
len er zie

Ook de
„Onder-
tochten“
te dikwij-
op het
hebben
diken, da-
werpen h-
vrediging
volwa-
leest, m-
uit de
Samen-
van het 2

„De le-
der opvo-
leeftijd s-
gezondhe-
sching, i-
Op zie-
ken en l-
Hij wee-
klaarder
wereld: i-

Maar e-
mens in
vanuit h-
ernstig d-

En wij
wij, geze-
zaad des
gelezen, e-
zonnen, e-
oordeelen
verantwo-
onzen Ge-

Nascl

L. W. t-
en metho-
ting om
meer. Oo-
tot de l-
beter te-
tot het v-

artikelen
werken. l-
Jongeling
deze aan-
echte bel-

Op uw
ten doel
voor chri-
ik in mij
de christe-
Hun orga-
L. C. van

W. K.
tuur ook
daarop o-
wezen. M-
natuurlijk

De aan-
Brusse, n

A. O. t-
over wa-
jongelings
vermoedd

uit een A-
algemeen
Wanneer
eeniging
uwe merl

A. D. t-
van de l-
Winckel-
geestelijke
uit een e-
Het ligt i-
deze sub

De Ge-
voor het
het prakt-
deze zaak

Hooggea-

Gaarne
uit onze
Br. K. v.
Ik hen goe-
ik behoort
een der ge-
ten“. Ind-
verneemt,
met den h-
mijnerzijds
zooveel zor-
vraag ik
goeden na-